

Reintegrációt segítő tevékenységek a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia tükrében a büntetés-végrehajtás területén¹

BOLGÁR Judit²

A tanulmány a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról (2003–2013) szóló Kormányhatározatban foglaltak alapján kívánja bemutatni azokat a cselekvési programokat, pályázati eredménytermékeket, hazai konferenciákon elhangzott ismertetőket, és egyéb, cselekvési programot bemutató dokumentumokat, amelyek az eredményes reintegrációt hivatottak elősegíteni. Ezek kapcsán felvet néhány olyan kérdést, amelyet érdemes lehet az eredményesség értékelése szempontjából a későbbiekben figyelembe venni.

Kulcsszavak: reintegráció, reszocializáció, bűnmegelőzés, bűnismétlés megelőzése

A fogvatartottak reintegrációja szerves részét képezi a kormány *Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiájának* (a továbbiakban: NBS).³ A stratégia nemcsak elveket és módszereket határoz meg, hanem konkrét cselekvési programokat és ezek célcsoportjait is tartalmazza. A stratégia 15 megnevezett készítője között szerepel a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága is (továbbiakban BVOP).

A stratégia az alábbi kiemelt beavatkozási célokat, területeket sorolja fel:

- a gyermek- és fiatalkori bűnözés megelőzésével kapcsolatos célok;
- a településbiztonság fokozása érdekében megvalósítandó célok;
- az áldozattá válás megelőzésével és az áldozatok segítésével kapcsolatos célok, és
- a bűnismétlés megelőzéséhez szükséges célok elérése.

Az eredeti dokumentumban melléletként a 2013–2015 közötti időszakra vonatkozó intézkedési terv tartalmazza az ezen időintervallumban elindítani tervezett bűnmegelőzési témájú projekteket.

¹ A mű a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószámú, „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” elnevezésű kiemelt projekt keretében működtetett Ludovika Kiemelt Kutatóműhely keretében, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem felkérésére készült.

² BOLGÁR Judit dr., CSc. ny. ezredes, professzor emerita, NKE Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar Judit BOLGÁR dr., CSc. ret. colonel, professor emerita, NUPS Faculty of Military Sciences and Officer Training orcid.org/0000-0003-0638-0027, bolgar.judit@uni-nke.hu

³ 1744/2013. (X. 17.) Korm. határozat a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról (2013–2023).

Az intézkedési terv a tervezett projekteket átfogó, elemzett társadalom – statisztikai adatok alapján valamint az előző, a 115/2003. (X. 28.) OGY határozattal elfogadott, „a társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiájáról” (továbbiakban: TNBS) című stratégiai dokumentum végrehajtási tapasztalatainak feldolgozása, értékelése szerint határozza meg a bűnmegelőzés legfontosabb beavatkozási területeit.

A TNBS elemzése alapján a dokumentum az alábbi kritikai elemzést tartalmazza:

„Az elmúlt 10 évben a TNBS öt prioritásának (1. gyermek- és fiatalkori bűnözés megelőzése, 2. az áldozattá válás megelőzése, 3. a városi bűnözés csökkentése, 4. családon belüli erőszak csökkentése, 5. bűnismétlés megelőzése) végrehajtása során születtek sikerek és voltak kudarcok is [...] A helyreállító módszerek bevezetése és alkalmazása terén a mediáció megteremtése érdemel említést [...] A helyreállító módszerek elérték a büntetés-végrehajtási intézetben szabadságvesztésüket töltőket is. [...]

A büntetés-végrehajtási intézetek a fogvatartottak részére a társadalomba történő visszailleszkedés elősegítése érdekében – a szellemi és lelki fejlődés illetve a társadalmi elvárásokra való érzékenység fejlesztésével – a programok széles skáláját szervezik. [...] A TÁMOP keretében megvalósuló programok során helyi képzési-foglalkoztatási tevékenységekkel segítik elő az elítéltek visszailleszkedését, valamint kidolgozásra és kipróbálásra került egy többszakaszos, a fogvatartottak munkaerőpiaci és társadalmi re-integrációját célzó szolgáltatás-csomag.

A büntetés-végrehajtás szervezete nagy hangsúlyt fektet a fogvatartottak foglalkoztatására. A fogvatartott a munkáltatás eredményeképpen saját magát tartja el, segítséget nyújthat keresményéből családjának. A munkáltatás során olyan szükségletek idegződnek be az egyénbe, melyek a szabadulás után is »normális« életvezetést hozhatnak a további életvitelbe [...] Mindenképpen szükséges a további építkezés, a kor új kihívásaira történő válaszadás, a bűnmegelőzés intézményrendszerének továbbfejlesztése, bővítése, és az ehhez szükséges kiszámítható anyagi forrás megteremtése.”⁴

A dokumentum a bűnmegelőzés elsődleges szereplőjének a rendőrséget tekinti, ugyanakkor kihangsúlyozza: a bűnmegelőzés az egész társadalom közügye.

A BVOP mint felelős vagy közreműködő intézmény

A dokumentum mellékletében szereplő, a 2013–2015 időszakot felölelő részletes, célokat, felelősöket, közreműködőket, forrást, eszközt, határidőt, valamint az eredménytermek indikátorait tartalmazó táblázatokat áttekintve a BVOP illetékességi körébe tartozó terület a 8. fejezetben kerül konkrét megnevezésre.⁵ Az intézkedési tervek két évente, két éves időtávra kerülnek kialakításra. Ezek előkészítését az NBT (Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács) végzi a teljes időtávra vonatkozó feladatok figyelembe vételével. Külön intézkedési terv készült a 2013–2015 közötti időszakra, valamint a 2015–17 közötti időszakra.⁶

⁴ 1744/2013. (X. 17.) Korm. határozathoz a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról (2013–2023), 1. melléklet.

⁵ Lásd: 8. Beavatkozási területek, célok, intézkedések. 30–67.

⁶ Meg kell jegyeznünk, hogy az intézkedési tervben szereplő végrehajtási határidők több esetben túlnyúlnak az adott két éves időszakon.

A BVOP részvétele a programban az alapidokumentum szerint:

- 8.2. Gyermek- és ifjúságvédelem feladatkörben, a 8.2.4. Szenvedélybetegségek megelőzése, alkohol- és drogprevenció területén, valamint
- 8.4. Bűnismétlés megelőzése témakörben kerül konkrét megnevezésre.

A 8.2. pontban jelzett gyermek- és ifjúságvédelem érdekében a BVOP közreműködésével végzett tevékenység: „Az élménypedagógia módszerének népszerűsítése, trénerképzések tartása.” Ennek felelőse: a NBT, de partnerként szerepel a BVOP is. A célfeladat pedig: „Népszerűsíteni kell az élménypedagógia módszerét. Lehetővé kell tenni az élménypedagógiai trénerképzésben részt venni kívánó szakemberek számára, hogy részt tudjanak venni ilyen képzésben. A trénerképzésen résztvevők vállalják, hogy a munkájuk során a módszert alkalmazzák.”

A bűnismétlés megelőzése területén már jelentősebb, összetett feladat hárul a BVOP-re és intézményeire.

Ezen a területen végrehajtandó intézkedések:

- Többszakaszos fogvatartotti reintegrációs szolgáltatások megvalósítása.
- Jóvátételi programok megvalósítása az időskorúak javára.
- Közfoglalkoztatásba lépés, szociális gazdaság.
- Hatósági erkölcsi bizonyítvány szabályozása a munkaerőpiaci reintegráció érdekében.
- Az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazásának gyakorlata
- Resztoratív szemlélet erősítése a személyi állomány képzésében.
- Művészetterápiás és kreatív programok megvalósítása.
- A jobb agyféltekés rajzolás oktatásának bevezetése a büntetés-végrehajtási intézetekben.

A többszakaszos reintegráció magában foglalja a szabadságvesztés alatti reintegrációt elősegítő tevékenységet, amelyet egyénre szabottan és differenciáltan (a helyi lehetőségek figyelembe vételével) szükséges megvalósítani. Amennyiben munkahelyi foglalkoztatásra kerül sor a szabadságvesztés letöltése alatt, reintegrációs folyamat folytatása érdekében biztosítani kell, hogy a munkaügyi terület által nyújtott szolgáltatások a szabadulást követően, a program befejezése után is elérhetőek legyenek. A többszakaszos reintegráció másik fontos bázisa a család, a családdal való kapcsolattartás.

Az eredményes reintegrációt illetően a dokumentum jelentős figyelmet szentel a munkába állítás objektív (a munkaügyi terület által nyújtott szolgáltatások bővítése közfoglalkoztatási programokban való részvétel elősegítése, hatósági erkölcsi bizonyítvány szabályozása enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazásának lehetősége), és szubjektív vagy személyfüggő (resztoratív szemlélet erősítése a személyi állomány képzésében, művészetterápiás és kreatív programok megvalósítása, valamint a jobb agyféltekés rajzolás oktatásának bevezetése) feltételeinek biztosítására.

Az objektív feltételek biztosításának érdekében az alábbi intézkedés szerepel a dokumentumban: „A fogvatartottak munkaerőpiaci reintegrációja érdekében elő kell

segíteni, hogy a szabadulók legalább közfoglalkoztatási programokban részt vehessenek. Meg kell vizsgálni, hogy a szociális gazdaságban milyen lehetőségek vannak a fogvatartotti visszailleszkedés elősegítésére, ennek eredménye alapján be kell vonni a volt fogvatartottakat a szociális gazdaság intézményeibe.” Ennek érdekében történik olyan intézkedés, amely a fent említett másik két, a kedvezőbb munkaerőpiaci „befogadást” segíti. Felelősként a BM (Belügyminisztérium), partnerként a BVOP és az NGM (Nemzetgazdasági Minisztérium)⁷ kerül megnevezésre.

Hatósági erkölcsi bizonyítvány szabályozása esetében a BVOP együttműködő résztvevő, de az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazásának gyakorlata esetében felelősként jelölik ki (felelős: BVOP, partner: BM) annak okán, hogy az elítélt napirendje a szabadságvesztés ideje alatt szabályozott, esetenként túlszabályozott, szabadulása után pedig hirtelen, átmenet nélkül kényszerül saját idejének önálló strukturálására. Feltételezhető, hogy enyhébb végrehajtási szabályok bevezetése esetén a fogvatartott hozzásegíthető bizonyos tevékenység- és időstrukturálási képesség kialakítására.

A felsorolt intézkedésekben biztosított úgynevezett szubjektív (személyfüggő) tényezők egyrészt a személyi állomány szemléletének formálását hivatottak elősegíteni, másrészt olyan pedagógiai és pszichológiai intervenciós technikákat kívánnak bevezetni és kipróbálni, amelynek célja a fogvatartott állomány személyiségének formálása az eredményes reintegráció (ebből következően a visszaesés megelőzése) érdekében.

A személyi állomány resztoratív szemléletének erősítése az állomány képzési, továbbképzési rendszerében (konfliktuskezelő technikák és módszerek, reintegrációs módszerek, érzékenyítő programok) valósul meg, így nem véletlen, hogy közreműködőként a Nemzeti Közszolgálati Egyetem (NKE) is szerepel. (Felelős: BVOP. Partner: BM, NKE, IH [Igazságügyi Hivatal], kormányhivatalok.)

A fogvatartottak személyiség formálásának elsődleges célja a szociális képességek, empátia, tolerancia fejlesztése. Ennek céljából olyan programok működtetése szerepel az intézkedésben, amelyek a megelőző időkben is működtek a BV intézményekben. Az intézkedésben konkrét megnevezésre kerülnek olyan művészetterápiás és kreatív programok, mint a képzőművészeti (elsősorban rajz) szakkörök, a biblioterápia, valamint a börtönszínház. Az intézkedés felelősként a BVOP-t nevezi meg.

Az intézkedési terv külön figyelmet szentel az időskorú bűnelkövetők társadalomba történő visszaillesztésének (reintegrációjának) elősegítésére is. Jóvátételi programok megvalósításáról intézkedik az időskorúak javára. Az erre vonatkozó intézkedés alapján „[f]el kell mérni, hogy a most megvalósuló jóvátételi programok miként tudják kiemelten segíteni az időskorúakat”. (Felelős: IH, BM. Partner: BVOP, NMH [Nemzeti Munkaügyi Hivatal], IM.)

Új elemként jelentkezik személyiségfejlesztési módszerként a jobb agyféltekés rajzolás módszere, amelytől az intézkedés azt várja el, hogy a módszer elősegíti az elítéltek önbecsülésének emelését, agressziójának csökkentését, kreativitásának fejlesztését, valamint hasznos szabadidő eltöltését, az érzelmek kezelését. (Felelős: NBT, BVOP.)

⁷ 8. Beavatkozási területek, célok, intézkedések (intézkedési terv 2013–2015) 60–61.

A BVOP feladatai a 2016–2017 intézkedési terv alapján

Az előző fejezetben részletezett feladatok szerint tehát a BVOP-re háruló alapvető és egyik legfontosabb feladat a bűnismétlés megelőzése érdekében megvalósítandó programok kidolgozása, működtetése, eredményeinek elemzése és a szükséges korrekciók végrehajtása.

A 2013–2015-ös intézkedési tervet áttekintve a kormány újabb intézkedési feladatokat is meghatározott 2016–2017. évekre és ezeket a dokumentum 1. és 2. mellékletében foglalja össze.

Meg kell jegyezni, hogy az újabb dokumentumban a bűnismétlés megelőzése érdekében jelentősebb hangsúlyt kap a fiatalkorúakat és fiatal felnőtteket érintő pártfogói felügyelet, de a 2. számú mellékletben a BVOP felelősségi területe is kirajzolódik. A dokumentumban foglaltak alapján (lásd: a 2. számú mellékletet) a büntetés-végrehajtás területét illetően az 1166/2016. (IV. 6.) Korm. határozat a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia 2016–2017. évre szóló intézkedési tervéről a bűnismétlés megelőzése érdekében – a BVOP konkrét felelősségi területeit illetően – az alábbiak szerint intézkedik:⁸

A fogvatartottak társadalmi visszailleszkedésének elősegítésére a büntetés-végrehajtási intézetekben kialakított programok országos kiterjesztése érdekében fel kell mérni a legjobb gyakorlatokat, amelyek alkalmazását az érintett személyi állomány körében kompetenciafejlesztéssel szükséges támogatni. (Felelős: a büntetés-végrehajtásért felelős miniszter.)

Fogvatartotti statisztikák

A bűnismétlés megelőzése érdekében végrehajtott reintegrációs programok „tárgya” a büntetés-végrehajtási intézetekben fogvatartott állomány. Tekintettel arra, hogy a bűnismétlés megelőzésének eredményessége szempontjából az életkor, valamint a végrehajtási fokozat érzékeny faktorok lehetnek, érdemes néhány frissnek mondható statisztikai adatot áttekinteni.⁹ A fogvatartottak átlagléttszáma¹⁰ az elmúlt években a következőképpen alakult: 2013-ban átlagosan 17 517, 2014-ben 18 042, 2015-ben 17 712, és 2016-ban 18 023 volt. Látható, hogy nincs jelentős mértékű ingadozás a fogvatartotti létszámban, bár meg kell jegyezni, hogy a közelmúlt legalacsonyabb átlagléttszámát tekintve is túlszűfoltak a büntetés-végrehajtási intézmények. 2015-ben 135%-os, 2016-ban 131%-os volt a túltelítettség mértéke.

⁸ 1166/2016. (IV. 6.) Korm. határozat A Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia 2016–2017. évre szóló intézkedési tervéről.

⁹ Az adatok és táblázatok a *Börtönstatisztikai Szemle*, 2017/1 számából származnak.

¹⁰ A fogvatartottakra vonatkozó számok dinamikus adatok, hiszen a fogvatartottak létszáma adott éven belül jelentős eltéréseket mutathat. Az átlagértékek statisztikai szempontból korrigált értékek, amelyek jól mutatják a teljes évre vonatkozó tendenciát.

Az 1. táblázat százalékos megoszlásban ismerteti az életkorcsoportok változását az elmúlt 5 évben.

1. táblázat: Életkorcsoportok százalékos megoszlása és az átlagéletkor változása

Korcsoport	2011. 12. 31.	2012. 12. 31.	2013. 12. 31.	2014. 12. 31.	2015. 12. 31.	2016. 12. 31.
18 év alatt	0,87	1,03	0,84	0,61	0,46	0,47
18–21 éves	8,29	8,53	7,77	6,84	6,35	5,33
22–24 éves	8,95	8,98	9,44	9,35	8,81	8,25
25–29 éves	15,76	15,00	15,41	15,10	15,28	15,47
30–39 éves	34,04	33,24	31,90	31,32	30,69	30,22
40–49 éves	21,44	22,45	23,37	24,58	25,35	26,37
50–59 éves	8,81	8,64	9,14	9,54	9,98	10,42
60 éves vagy idősebb	1,83	2,14	2,13	2,66	3,037	3,48
Átlagéletkor:	35 év 8 hónap	35 év 9 hónap	36 év 1 hónap	36 év 8 hónap	36 év 6 hónap	37 év 6 hónap

Forrás: Fogvatartottak száma és demográfiai adatai (2017) 4.

A reintegráció szempontjából elsődleges figyelmet érdemlő 19–29 éves korosztály az elmúlt évben megközelítőleg 30%-ot tett ki, ugyanakkor a reintegrációs intervenció szempontjából eltérő módon kezelendő 50 éven felüliek arányszáma az elmúlt évben 15% alatt volt.

A fogvatartotti átlagéletkor 2011-hez képest 35 év és 8 hónapról 2016 végére 37 év 6 hónapra növekedett. A fenti táblázat mutatói szerint 2011-től folyamatosan csökken a fiatalok – mind a 18 év alatti, mind a 18 és 21 év közötti – fogvatartottak aránya. Az átlagéletkort megjelenítő számarányokból is kitűnik, hogy a vizsgált öt év alatt több mint másfél évvel emelkedett a fogvatartottak átlagéletkora.

A reintegráció eredményeként a visszaesési arány csökkentése azért is életkorfüggő tényező, mert fiatal korban a személyiség általában rugalmasabb, „tanulékonyabb”, és ezért a visszailleszkedésre fordítandó tárgyi és személyi (objektív és szubjektív)¹¹ eszköztár alkalmazása jobb eredménnyel kecsegtet. Az életkor azonban nem explicit mutatója a reintegráció várható eredményességének, hiszen az egyéb külső (családi helyzet, iskolázottság, társadalmi rétegződés) és belső (személyiség rigiditása, krónikus személyiségtorzulás, kognitív deficit) tényezők hatása komplex módon befolyásolja az eredményes reintegrációt; a visszaesés megelőzését.

A bűnisméltés megelőzése szempontjából a végrehajtási fokozat aránya szintén érzékeny mutató, különös tekintettel arra, ha ezt a megoszlást legalább másik két paraméter függvényében tovább „finomíthatnánk”. Ez a két fontos paraméter pedig az iskolai végzettség és a „személyiségdeficit” mennyiségi és minőségi jellemzője lehetne.

¹¹ Lásd: Fogvatartottak száma és demográfiai adatai (2017) 3–6. oldalán bemutatott objektív és szubjektív alapú intézkedéseket.

A fogvatartottak végrehajtási fokozatának százalékos alakulását 2011–2016 között a 2. táblázat tartalmazza.

A táblázat adatai szerint a börtönfokozatban végrehajtott büntetések dominálnak (43,68%). A fegyházban letöltendő büntetések arányszáma 25,08%. A fegyházbüntetésre ítélték létszámára vonatkozólag (2015: 4136 fő, 2016: 4446 fő) növekedés mutatkozik.

2. táblázat: Fogvatartottak megoszlása végrehajtási fokozat szerint

Végrehajtási fokozat	Összes	%	Férfi	%	Nő	%
Átadási/átvételi letartóztatott	25	0,14	21	0,13	4	0,31
Börtön	7742	43,68	7157	43,55	585	45,35
Büntetőjogi elzárás	127	0,72	120	0,73	7	0,54
Bv. átvételi letartóztatott	6	0,03	5	0,03	1	0,08
Előzetes I. fokú ítéletig	2850	16,08	2610	15,88	240	18,60
Előzetes nem jogerősen elítélt	622	3,51	571	3,47	51	3,95
Elzárás	235	1,33	208	1,27	27	2,09
Fegyház	4446	25,08	4193	25,51	253	19,61
Fiatalkorú, börtön fokozat	114	0,64	109	0,66	5	0,39
Fiatalkorú előzetes I. fokú ítéletig	94	0,53	87	0,53	7	0,54
Fiatalkorú előzetes nem jogerősen elítélt	6	0,03	6	0,04	0	0
Fiatalkorú, fogház fokozat	91	0,51	89	0,54	2	0,16
Fogház	869	4,90	811	4,93	58	4,50
Ideiglenes kényszergyógykezelés	29	0,16	28	0,17	1	0,08
Kényszergyógykezelés	165	0,93	137	0,83	28	2,17
Közérdekű munka átváltoztatása (fogház)	142	0,80	132	0,80	10	0,78
Pénzbüntetés átváltoztatása (fogház)	161	0,91	150	0,91	11	0,85
Összesen:	17 724	100	16 434	100	1290	100

Forrás: Fogvatartással összefüggő adatok (2017) 7.

A börtönstatisztikai táblázatokat áttekintve van még egy olyan fontos, statisztikai jellemzőket tartalmazó táblázat, amelynek adatai különös figyelmet érdemelnek az eredményes reintegráció, a visszaesés megelőzése szempontjából. A legutóbbi, visszaesési adatokat összegző alábbi táblázat alapján az összes fogvatartott körülbelül fele első büntényes. Esetükben a releváns reintegrációs intézkedés megvalósítása fokozott odafigyelést igényel. A visszaesők aránya 40% körüli, amelyből 12,38%-ot a visszaesők, 16,09%-ot a többszörös visszaesők, 9,85%-ot a különös visszaesők, 2,04%-ot az erőszakos többszörös visszaesők tesznek ki. Az utóbbi három csoport esetében figyelembe kell venni azt a sajnálatos tény, hogy esetükben egyre kisebb statisztikai valószínűség van a visszaesés reintegráció útján történő eredményes megelőzésének.

3. táblázat: Visszaesési mutatók (összes fogvatartott)

Visszaesési fok	Fő	%
Első büntényes	8863	50,01
Visszaesőnek nem minősülő bűnismétlő	535	3,02
Visszaeső	2194	12,38
Többszörös visszaeső	2851	16,09
Különös visszaeső	1746	9,85
Erőszakos többszörös visszaeső	362	2,04
Nincs adat	1173	6,62
Összesen:	17 724	100,00

Forrás: Fogvatartással összefüggő adatok (2017) 8.

A reintegrációt közvetlenül befolyásoló statisztikai adatok

A reintegráció egyik alappilléreként megnevezett iskolarendszerű oktatás fontos alapmutatója, a fogvatartottak iskolai végzettségének alakulása a fogva tartás ideje alatt. Az iskolai végzettségi mutatók befolyásolhatják a piacképes képzések bevezetését, hiszen bizonyos szakmákra történő felkészítéshez esetenként kötelező a magasabb iskolai végzettség megszerzése. A beiskolázások száma – tekintettel a fogvatartottak „hozott” iskolai végzettségére – nem mutat jelentős fejlődést. Éppen ezért különösen fontosak a Nemzeti Bünmegelőzési Tanács e probléma orvoslására kiírt pályázatai.

A 4. táblázat megjeleníti a fogvatartottak jellemző adatait (amelyekben kevés időbeni változás tapasztalható) az iskolai végzettségük tekintetében.

4. táblázat: A fogvatartottak iskolai végzettsége

Iskolai végzettség ¹⁵	Összesen		Férfi		Nő	
	Fő	%	Fő	%	Fő	%
Analfabéta	103	0,59	78	0,48	25	1,96
Kevesebb, mint 8 osztály	1951	11,16	1743	10,75	208	16,31
Általános iskola	9691	55,43	9042	55,78	649	50,90
Befejezetlen középiskola	1135	6,49	1057	6,52	78	6,12
Szakiskola	2654	15,18	2558	15,78	96	7,53
Érettségi	1532	8,76	1375	8,48	157	12,31
Egyetem/főiskola	418	2,39	356	2,20	62	4,86
Összesen:	17 484	100,00	16 209	100,00	1275	100,00

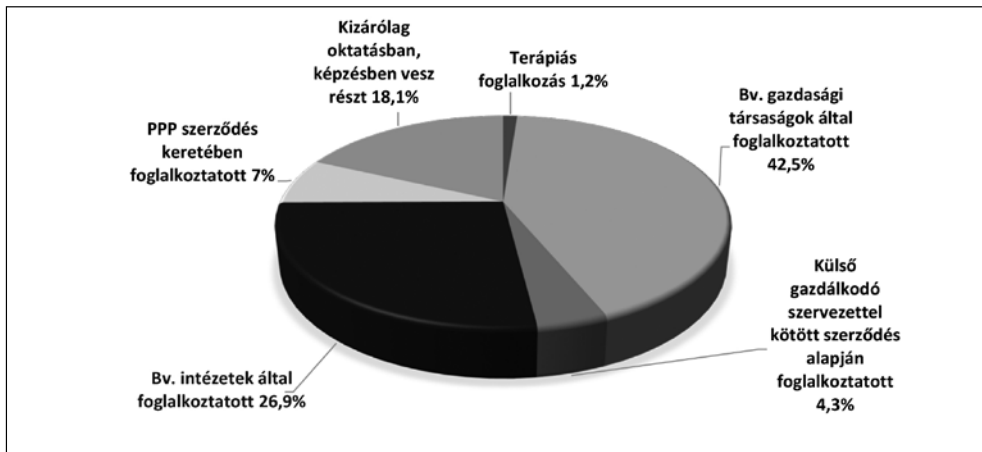
Forrás: Fogvatartással összefüggő adatok (2017) 10.

¹² A táblázatban a fogva tartás kezdete óta, annak során megszerzett végzettség is szerepel hozzáadódva a már korábban megszerzett végzettséghez.

A táblázat jól szemlélteti, hogy a fogvatartottak több mint 60%-a legfeljebb 8 általános iskolai végzettséggel rendelkezik, ami a reintegráció másik fontos alappilléret képező munkába állás szempontjából kedvezőtlen helyzet. Érdekesen alakul a női fogvatartottak iskolai végzettségi arányszáma: körükben magasabb az analfabéták, illetve a kevesebb, mint 8 osztályt elvégzők aránya, ugyanakkor jelentősen magasabb az érettségizettek és a főiskolai/egyetemi végzettséggel rendelkezők arányszáma is.

A fogvatartottak reintegrációjának, és ezzel együtt a visszaesés megelőzésének másik fontos alappillére a munkáltatás. Ha ez a büntetés letöltése alatt biztosítható, akkor a munkáltatás a fogvatartott számára többszörös „haszonnal” járhat. A pénzkereset előnyét nem említve (hiszen ez szerény összeg és felhasználási lehetősége is szabályokhoz kötött), egyéb másodlagos haszna lehet a foglalkoztatásnak a reintegráció tekintetében. A foglalkoztatás az idő hasznosabb strukturálását segíti, lehetőség van személyes munkatapasztalat megszerzésére, és ez is fontos részét képezi a társadalomba történő visszailleszkedésnek.

Leszögezhető tehát, hogy az elítéltek munkáltatása a szabadságvesztés végrehajtásának fontos része. Az alapvető jogok biztosának Jelentésében az AJB-2551/2012. számú ügyben erről egyik bekezdésében a következőket állapítja meg: „A foglalkoztatás, munkáltatás lényegét a Bv. tvr. 44. § (1) bekezdése foglalja össze. Célja az, hogy elősegítse az elítélt testi és szellemi erejének fenntartását, lehetőséget adjon a szakmai gyakorlat megszerzésére és fejlesztésére, és ezáltal megkönnyítse, hogy szabadulása után a társadalomba beilleszkedjék. [...] A munkavégzésre vonatkozó szabályozás differenciáltsága a fogvatartottak jogi státuszából ered. Ennek fő jellemzője, hogy foglalkoztatásuk nem munkaviszonyban, hanem büntetés-végrehajtási jogviszonyban történik.”¹³

1. ábra: A foglalkoztatás átlaglétszámának megoszlása (2016). Forrás: saját szerkesztés.

¹³ Az alapvető jogok biztosának Jelentése az AJB-2551/2012. számú ügyben. Előadó: dr. Farkas Zsuzsanna – dr. Berkes Lilla – dr. Tóth László – dr. Vass Vera – dr. Láposy Attila. Az idézett rész, tartalmát tekintve fontos megállapítást tartalmaz, bár a jogszabály már nem hatályos. Forrás: www.ajbh.hu/documents/10180/108908/20120255.rtf (2017. 11. 09.)

A foglalkoztatás átlagléttségének megoszlását a 2016. január 01. és 2016. december 31. közötti időszakban a fenti kördiagram szemlélteti.¹⁴

A diagramból kitűnik, hogy a tárgyévben a foglalkoztatottak száma meghaladta a 80%-ot. Ez az adat az előző évekhez képest kismértékű javulást mutat. A foglalkoztatás aránya 2014-es évben 80%, 2015-ben átlagosan 87% volt, míg a 2016-os év zárásakor elérte a 88,4%-os szintet. (Megjegyzendő: a public-private partnership [rövidítve: PPP] szerződés keretében működtetett büntetés-végrehajtási intézetekben a szerződésben meghatározottak szerinti létszámban történik a fogvatartottak foglalkoztatása.)

A fogvatartottak reintegrációjának, a társadalomba való visszailleszkedésének egyik legfontosabb eleme tehát a munkáltatás. Az alábbi táblázat az utóbbi három év átlag foglalkoztatási jellemzőit tartalmazza. A táblázatból kitűnik, hogy gazdasági társaságok általi munkáltatás és az intézetek által munkáltatott fogvatartottak létszáma is szinte folyamatos növekedést mutat. A legjelentősebb növekedés a gazdasági társaságok által, illetve a büntetés-végrehajtási intézetek által foglalkoztatottak esetében tapasztalható.

5. táblázat: Fogvatartottak foglalkoztatása (éves átlagléttség, fő)

	2014	2015	2016
<i>Munkára kötelezett fogvatartottak átlagléttszáma</i>	11 746	11 933	10 166
<i>Munkáltatott:</i>	7562	8040	8631
Gazdasági társaságok által foglalkoztatott	4137	4405	4548
Bv. intézetek által foglalkoztatott	2741	2963	3334
PPP keretében foglalkoztatott	684	672	749
<i>Egyéb foglalkoztatott:</i>	1819	1654	2059
Terápiás foglalkoztatás	186	214	123
Kizárólag oktatás, képzés	1633	1440	1936
<i>Foglalkoztatott összesen:</i>	9381	9694	10 690

Forrás: A munkáltatási adatok (2017) 12.

A statisztikai adatokkal is alátámasztott, a reintegráció eredményessége érdekében tett erőfeszítések nyilvánosságot kapnak azokban a kutatási jelentésekben, eredménytermék publikációkban, szakcikkben, tananyagokban, konferenciakiadványokban, sőt sajtótermékekben is, amelyek kvantitatív és kvalitatív módszerekkel is alátámasztják, igazolják a reintegráció érdekében tett erőfeszítéseket a büntetés-végrehajtási intézmények és azokkal együttműködő szervezetek részéről. A következőkben a teljesség igénye nélkül néhány olyan publikációt mutatok be, amely a reintegráció elősegítésével kapcsolatos objektív és szubjektív tartalmú intézkedési elemekhez köthető.

¹⁴ A munkáltatási adatok (2017) 13.

Szemelvények a reintegráció (bűnisméltés megelőzése) érdekében végzett kutató munkákból

A Nemzeti Bűnmegelőzési stratégia szellemiségének megfelelően a társadalom biztonsága, a bűnmegelőzés érdekében figyelemre méltó eredmények születtek, amelyek hátterében jelentős anyagi és szellemi erőfeszítés tapasztalható.

2011–2017 között több olyan a „Társadalmi Megújulás Operatív Program” (továbbiakban: TÁMOP) kiemelt projekt keretében kerültek kiírásra pályázatok, amelyek közvetlen kapcsolatban vannak a Nemzeti Bűnmegelőzési stratégiával. Két kiemelt projektben különösen érintett a BVOP, amelyek a: TÁMOP-5.6.2, valamint a TÁMOP-5.6.3 kiemelt projektek. Az „Emberi Erőforrás Fejlesztés Operatív Program” (továbbiakban: EFOP) keretében a 7 beavatkozási terület között szerepel a szegénység elleni küzdelem, valamint a társadalmi kohézió erősítése. Ez a két fő szempont, ha áttételesen is, de szoros összefüggésben van a fogvatartottak reintegrációjával. Az EFOP programok célkitűzései önálló kutatásokban, oktatási anyagokban és egyéb publikációkban, az úgynevezett TETT program emblémája alatt jelennek meg, amelyek két szakaszban gyakorlat- és tájékoztatócentrikus megközelítésben tevékenykednek.

A bűnmegelőzés, a társadalmi integráció, reintegráció kérdésével jelenleg is több kutatási program foglalkozik, ezek közül az „Országos Tudományos Kutatási Alprogramok” (továbbiakban: OTKA) keretében végzett kutatások egyikét mutatom be, amely az MTA Társadalomtudományi Kutatóműhelye publikációjában tett közzé.

Az OTKA K 101325 számú „Szubjektív reszocializációs esélyek” címet viselő kutatása (kutatásvezető: Albert Fruzsina)

A kutatás a magyarországi büntetés-végrehajtás intézményeiben fogvatartottak reintegrációjának lehetőségeit vizsgálja olyan csoport esetében, ahol mind a fogvatartottak életkora (kevesebb, mint 35 év), mind a büntetés időtartama szempontjából (kevesebb, mint 3 év és nem visszaesők) kedvezőbb jellemzőkkel rendelkeznek. A kutatás eredményeit tanulmánykötetben tették közzé.¹⁵ A kötetben más a reintegrációval összefüggő egyéb társadalomtudományi tanulmány is olvasható, amelyek közös jellemzője, hogy probléma érzékenyen közelíti meg a reintegrációs esélyeket befolyásoló szubjektív tényezőket. A kutatás eredményiről más publikációkban is beszámolnak a kötet szerzői. Személyes hangvételű elemzést tartalmaz például Albert Fruzsina – Bíró Emese: *A sikeres reintegráció* című tanulmánya,¹⁶ amely rámutat arra, hogy, a kedvezőtlen személyiségjellemzők és a szociális háttér jelentős mértékben gyengíthetik a reintegrálódást. A kutatók a (volt) fogvatartottak szemszögéből vizsgálták a visszailleszkedés esélyeit, célzott interjúkat készítettek szabadulásuk előtt 80, és a szabadulás után 31 (a tervezett

¹⁵ Albert (2015)

¹⁶ Albert–Bíró (2015)

40 helyett) fővel. Érdekes kutatási „melléktermék” azoknak a jelenségeknek számbavétele, amelyek megnehezítik az interjúalanyok felkeresését szabadulás után.

Ezzel kapcsolatban a kutatók megállapítják (ami talán nyilvánvaló), hogy a szabadulás után elérhető interjúalanyok jobb mutatókkal rendelkeztek iskolai végzettség, anyagi helyzet, munkaerőpiaci pozíció a börtönévek alatt is fenntartott baráti kör valamint pozitív jövőkép tekintetében. A kutatók részletesen, árnyaltan és széleskörűen elemzik a visszailleszkedés objektív és szubjektív jellemzőinek hatását a reintegrációra. A büntetés letöltése előtt és után felvett kérdőívek kvalitatív tartalomelemzése alapján végül következtetéseket, ajánlásokat fogalmaznak meg, amelyekből néhányat az alábbiakban ismertetek.

- A társadalmi reintegráció hangsúlyos cél, ezt az intézményrendszer működés-módjának is tükröznie kellene.
- A börtönből szabadultak számára rendkívül csekély intézményi támogatás áll rendelkezésre, pedig a lakhatás és megélhetés biztosítása alapvető objektív feltétele az eredményes reintegrációnak.
- A börtönbüntetés kriminalizáló, „bűnelkövetőket nevelő” hatása kisebb vétségek esetén erősen ronthatják a reintegráció esélyét.
- A „kintiekkkel” fenntartott kapcsolati hatások, ha azok érzelmezőpontúak és konfliktusmentesek, mint szubjektív tényezők sokat jelenthetnek a nem-kriminális identitás fenntartása, megerősítése, esetleg kialakítása szempontjából is.
- A fogvatartottak kapcsolathálózati jellemzőinek feltárása egyénre szabott vizsgálata is szubjektív faktorként vehető figyelembe a reintegráció szempontjából. Ugyanakkor a megromlott családi kapcsolatok rendezésének segítése a feladatra képzett szakember közreműködésével szintén segíthetne a nem bűnözői identitás megőrzésében, illetve kialakításában.
- A kutatók javasolják, hogy a fogvatartási intézmények biztosítsanak több lehetőséget a felnőtt korú elítéltek esetében is családi döntéshozó konferenciára, illetve családterápiás látogatófogadásra. (Ilyen esetekben az intézet pártfogója, pszichológusa a fogvatartottal és annak családtagjaival közösen dolgozik egy-egy probléma megoldásán.)

Hegedűs Judit és Ivaskevecs Krisztián kutatása

Az Új Széchenyi Terv keretében 2012. második felében megjelent a TÁMOP 5.6.3-12/1 jelű, „A fogvatartottak többszakaszos, társadalmi és munkaerő-piaci reintegrációja és az intenzív utógondozás modellje” című kiemelt projekt. A projekt olyan kutatásokat volt hivatva finanszírozni, „amely országosan egységes, akár a teljes fogvatartotti populáció által igénybe vehető és egyénileg differenciált fejlesztésekre ad lehetőséget, hozzájárulva ezzel a bűnisméltés és a társadalmi kirekesztődés mértékének csökkentéséhez.”¹⁷

¹⁷ Leírást lásd: www.palyazat.gov.hu/kiemelt_program_a_fogvatartottak_tarsadalmi_es_munkaero_piaci_reintegracioja_erdekeben (2017. 11. 09.)

A nagyszabású és a reintegráció problémáját több szempontúan megközelítő projektben megvalósult kutatások közvetlenül vagy közvetve a teljes fogvatartotti állományt, a velük foglalkozó szakemberek tevékenységét, illetve a fogvatartottak lehetséges primer kapcsolati csoportjait érintette.

A projekt célkitűzéseinek megvalósításában több közreműködő mellett Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium jogutódjaként a Belügyminisztérium (BM) mint konzorciumvezető, a Miskolci Egyetem (ME), a Közigazgatási és Igazságügyi Hivatal (KIH), valamint a Baranya Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központja (BMKMK), a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központja (J-N-SzMKMK) és jelentős feladatot vállalt a BVOP is.¹⁸

A projektben kiírt feladatokkal kapcsolatos kutatómunkák a bűnözés szempontjából leginkább érintett három kiemelt régió területén valósultak meg: az észak-magyarországi, észak-alföldi, valamint a déldunántúli régiókban.

Hegedűs Judit és Ivaskevics Krisztián szakfolyóiratban is publikált kutatási beszámolójának,¹⁹ célja a büntetés-végrehajtási intézetek fogvatartottakkal közvetlen kapcsolatban lévő személyi állomány félig strukturált interjúkkal történő lekérdezése segítségével, a fogvatartottakkal kapcsolatos nézeteinek feltérképezése, elemző bemutatása. A szerzők 35 interjúalany interjúja alapján a következő megállapításra jutottak: az alanyok részéről a reintegráció három legfontosabb külső (objektív) feltételeként a családi háttér, az iskolázottság valamint a munkavállalás került megemlítésre, legfontosabb belső feltételeként pedig a motivációt említették (az utóbbi konkretizálása nem történt meg).

A kutatók szerint a megkérdezettek gondolkodásában kimutatható az a sztereotip ítéletalkotás, amely szerint a reintegrálhatóságot egyértelműen ahhoz a helyzethez kötik, hogy a fogvatartott „első bűncselekményes” vagy visszaeső-e.

A tanulmányban bemutatott csoportosítás (amit az egyik megkérdezett interjúalany rögzítették), figyelemre méltó támpontot adhat egy olyan kutatás számára, amely a reintegráció megvalósítása szubjektív feltételeinek kérdéskörét hivatott vizsgálni.²⁰ A megkérdezett interjúalany a következő kategóriákat alkotta meg:

- az első csoportot a „balekok” csoportjának nevezi, akik „rossz időben és helyen rossz döntést hoztak”. Itt valószínűleg csak kevés vagy egyszerű „tájékozódási” zavarról, defektről van szó, amely korrekciója viszonylag jól tervezhető a reintegráció eredményessége érdekében.
- A második nagyobb csoportot az úgynevezett megélhetési bűnözők alkotják, ők többségükben a rendszerváltás nagy veszteségeként (megszűnt munkahely, és/vagy megszűnt olcsó lakhatási lehetőség miatt) hoztak rossz döntést. Itt véleményem szerint inkább a személyes döntési folyamat „átkódolására” van szükség a reintegráció érdekében.

¹⁸ A projekt ismertetője a BVOP honlapján olvasható: <http://bv.gov.hu/tamop-projekt-bemutatasa> (2017. 11. 09.)

¹⁹ Hegedűs–Ivaskevics (2016) 71–92.

²⁰ A témakörben megjelenő összefoglaló tanulmány is megtalálható a reintegráció témakörével foglalkozó „Ludovika kiemelt Kutatóműhely” publikált tanulmányai között.

- A harmadik csoportot a megkérdezett szóhasználata szerint a „kökemény, masszív gengszterek” alkotják. Őket a törvénytelen vagyponhoz, és egyéb társadalmi előnyökhöz jutás vezérli. Az ő esetükben véleményem szerint már kevés remény van az eredményes reintegrációra, ezzel a csoporttal való foglalkozás bonyolultabb intervenciós stratégia alkalmazását igényli.
- A negyedik csoportba azokat lehet sorolni, akik már erre szocializálódtak. Az ő „szociális deficitjük” már masszív „hiány-szindrómában” nyilvánul meg. Valószínűleg ismereteik a társadalmi beilleszkedés lehetőségeinek tekintetében annyira hiányosak vagy hibásak, hogy nemcsak affektív, hanem kognitív jellegű támogatásra, korrekcióra is szükségük van. Ez a csoport valószínűleg nem „reménytelen”, de korrekciója különleges, türelmes és felkészült egyénre szabott beavatkozást igényel (ami lehet, hogy a leginkább költség- és időigényes tevékenységet jelent).

A szerzők tanulmányuk összefoglalójában néhány olyan a reintegrációt gátló tényezőt is megemlítenek, amelyeket objektív tényezőként szintén szükséges számba venni. E tekintetben elsődleges jelentőségét a rendszerváltás következtében megjelenő társadalmi (értékváltozási) zavarokban látják, aminek implicit következményeként bizonyos tekintetben megjelenik a „fősodorból leváltak” iránti társadalmi intolerancia is. Az elsődleges elszenvedők a fogvatartottak, de azok a büntetés-végrehajtási intézmények alkalmazottai is. Véleményem szerint jelenleg még nem kellően intézményesített az a társadalmi erőfeszítés, amely nagyobb hatékonysággal foglalkozna a reintegrációt (a visszaesés megelőzését) biztosító szubjektív jellemzők „átkódolásával.”

A TETT programról²¹

A kiemelt projekt célja a társadalom perifériájára került, kirekesztődő rétegek számára a társadalmi befogadás megalapozása a következő célterületekre fókuszálva:

- gyermek- és fiatalkori bűnözés csökkentése, megelőzése;
- bűncselekmények áldozatainak segítése, az áldozattá válás megelőzése;
- bűnelkövetők társadalmi és munkaerőpiaci visszaileszkedésének elősegítése.

A projekt célja modellprojektek megvalósítása, valamint a megvalósításban részt vevő szakemberek felkészítése, képzése.

A TETT program egyik kiadványaként jelent meg az a tanulmánykötet, amely a *Körletmozaikok 2015* címet viseli, és amely, „A fogvatartottak többszakaszos, társadalmi és munkaerő-piaci reintegrációja és az intenzív utógondozás modellje” című kiemelt

²¹ Az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával megvalósuló „A társadalmi kohéziót erősítő bűnmegelőzési és reintegrációs programok módszertani megalapozása” című (TÁMOP 5.6.2-10/1-2010-0001 kódszámú) kiemelt projektet a projektgazda Belügyminisztérium a Miskolci Egyetem, az Igazságügyi Hivatal, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, az észak-alföldi, valamint a dél-dunántúli Regionális Munkaügyi Központok jogutódjai konzorciumi partnereként történő bevonásával valósítja meg.

projekt keretében valósult meg.²² A kutatás keretén belül két nagyobb blokk valósult meg. Az egyik egy empirikus vizsgálat, a másik egy képzési elemeket is magában foglaló, „modellköret” elnevezésű projektelelem volt. A továbbiakban ismertetőben az empirikus vizsgálat tanulságainak bemutatására szorítok. Fókuszcsoportos interjúkra alapozva a kutatók egy több mint 10 oldalas reprezentatív kérdőíves felmérést végeztek.

A felvétel 785 fővel történt (a statisztikai elemzés Rózsa Sándor munkája). A kérdőív válaszainak elemzett tanulsága a szakirodalmi adatok tükrében Fiáth Titanilla: *Szerepkonfliktusok és szervezeti problémák a büntetés-végrehajtásnál* című tanulmányában olvasható.²³ A fontosabb megválaszolható kérdések elsősorban olyan, fokozott stresszt okozó, kiégéshez vezető problémák feltárását tűzték ki célul, amelyek tartalma annak megállapításához segíti a vezetőket, hogy mitől függ az állomány megelégedettsége, elkötelezettsége. Vizsgálják továbbá az egyes állománycsoportok motivációját, a szervezettel, szaktevékenységgel és munkatársakkal kapcsolatos attitűdjét is. A szerző körültekintő szakirodalmi elemzés, valamint a kérdőívek kiértékelése után összefoglalja azokat a szervezeti és személyes jellemzőket, amelyek jelentősen befolyásolhatják a feladattal járó stresszterhelést, amelyek végső soron kiégéshez, a munkahely elhagyásához vezethetnek. Az összegzett következtetések az aktuális problémák sürgető kezelésére is felhívják a figyelmet.

Végezetül meg kell említenünk, hogy a bűnmegelőzéssel, reintegrációval (azaz reszocializációval) kapcsolatos, a közelmúltban és jelenleg is folyó nagyszámú kutatásnak megalapozott előzménye van. Mind az NKE oktatói-kutatói állománya, mind az e terület szakemberképzésével foglalkozó más kutató és felsőoktatási intézmények jelentős publikált szakanyagot szolgáltatnak évtizedek óta a permanens társadalmi probléma kezelésére. A probléma egyik jelentős kutatója, Ruzsonyi Péter, aki már több mint 20 éve vizsgálja a kriminálpedagógia eszközeinek felhasználási lehetőségeit nemzetközi viszonylatban.²⁴ Kutatásainak egyik sarkalatos megállapítása, hogy „a büntetés-végrehajtási munka teljes vertikuma (amely magában foglalja a reszocializációt, reedukációt, rehabilitációt, integrációt) a reintegrációs tevékenységrendszer szerves részeként értelmezhető. Ennek a munkának a meghatározó – de nem kizárólagos – eszköze a zártintézeti korrekciós nevelés, amely a kriminálpedagógia törvényszerűségeiből indul ki, és annak módszereit felhasználva szervezi és irányítja a fogvatartottak intézeti életét. A reintegrációs célok eléréséhez nélkülözhetetlen a fogvatartott önkéntes és tevékeny részvétele; a börtönélet valamennyi szegmensének célirányosan összehangolt munkája; valamint a „szabad társadalom” segítő közreműködése.

²² A TÁMOP 5.6.3-12/1-2012-0001 kódszámú, „A fogvatartottak többszakaszos, társadalmi és munkaerő-piaci reintegrációja és az intenzív utógondozás modellje” projekt.

²³ Fiáth (2012) 11–23.

²⁴ Ruzsonyi (2002) 23–52.

Összegezve

A bemutatott kutatások által feltárt tények és összefüggések hasznos támpontot szolgáltathatnak a büntetés-végrehajtást érintő reintegrációs feladatok eredménycentrikus áttekintéséhez és végrehajtásához. A kutatások jelentős része azt is igazolja, hogy a problémát (büntelmegelőzés, bűnisméltlés megelőzése) egyrésztől csak interdiszciplináris megközelítéssel, másrésztől pedig jól összehangolt gyakorlatcentrikus, az intézmények jellemzőit ismerő azokat figyelembe vevő, empirikus adatokra építő módszerekkel érdemes kutatni. A megvalósítási feltételek összehangolására feltétlenül érdemes létrehozni olyan interdiszciplináris kutatócsoportokat, amelyek segítségével meghatározható az elérendő feladatok optimális tervezése. A probléma kezelésére kiírt és elnyert pályázatok ez esetben jól szolgálják a gyakorlatias problémamegoldást.

IRODALOMJEGYZÉK

- A munkáltatási adatok. (2017) *Börtönstatisztikai Szemle*, 3. évf. 1. sz. 12–13.
- Albert Fruzsina – Bíró Emese (2015): A sikeres reintegráció. In Albert Fruzsina szerk.: *Életkeretek a börtönön innen és túl. Szubjektív reszocializációs esélyek*. MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont (Szociológiai Intézet). Forrás: real.mtak.hu/31000/1/albert_biro_sikerese%20reintegracio_bortonon%20innen%20es%20tul.pdf (2017. 11. 28.)
- Albert Fruzsina szerk. (2015): *Életkeretek a börtönön innen és túl. Szubjektív reszocializációs esélyek*. MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont (Szociológiai Intézet).
- Farkas Zsuzsanna – Berkes Lilla – Tóth László – Vass Vera – Láposy Attila (2012): *Az alapvető jogok biztosának Jelentése az AJB-2551/2012. számú ügyben*. Forrás: www.ajbh.hu/documents/10180/108908/201202551.rtf/7d5d8134-04f7-4aeb-9386-496681c031c1?version=1.0 (2017. 11. 09.)
- Fiáth Titanilla (2012): *Börtönkönyv. Kulturális antropológia a rácsok mögött*. Budapest, Háttér Kiadó.
- Fiáth Titanilla (2015): Szerepkonfliktusok és szervezeti problémák a büntetés-végrehajtásnál. In Csóti András szerk.: *Körletmozaikok 2015*. Forrás: www.tettprogram.hu/Letoltheto_kiadvanyok_11-23. (2017. 08. 23.)
- Fogvatartással összefüggő adatok. (2017) *Börtönstatisztikai Szemle*, 3. évf. 1. sz. 69.
- Fogvatartottak száma és demográfiai adatai. (2017) *Börtönstatisztikai Szemle*, 3. évf. 1. sz. 3–5.
- Hegedűs Judit – Iváskevics Krisztián (2016): Büntetés-végrehajtásban dolgozók nézetei a reintegrációról. *Alkalmazott Pszichológia*, 16. évf. 4. sz. 71–92.
- Kozári Aliz – Rutkai Kata – Sánta Livia szerk. (2017): *Börtönstatisztikai Szemle*, 1. sz.
- Ruzsonyi Péter (2002): Karakteresen eltérő kezelési formák a fiatalkorú fogvatartottak körében. *Börtönügyi Szemle*, 21. évf. 2. sz. 23–52.
- Schmehl János (2015): A neveléstől a reintegrációig: a fejlődés útja a legjobb gyakorlatok tükrében. *Börtönügyi Szemle*, 34. évf. 1. sz. 1–4.
- Szabó Péter (2003) *A büntetés, annak célja, jogalapja*. Forrás: www.jogiforum.hu/publikaciok/86 (2017. 11. 09.)

Jogforrások

1166/2016. (IV. 6.) Korm. határozat A Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia 2016–2017. évre szóló intézkedési tervéről

1744/2013. (X. 17.) Korm. határozat a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról (2013–2023)

Internetes források

www.palyazat.gov.hu/kiemelt_program_a_fogvatartottak_tarsadalmi_es_munkaero_piaci_reintegracioja_erdekeben (2017. 11. 09.)

bv.gov.hu/tamop-projekt-bemutatasa (2017. 11. 09.)

ABSTRACT

Helping System Activities Aimed at Facilitating Reintegration in View of the National Strategy for Crime Prevention

BOLGÁR Judit

Based on the Government Decree on National Strategy of Crime prevention (2003–2013), this paper seeks to describe the action programmes, products of tenders and lectures given at conferences held in Hungary, as well as other documents concerned with action programmes that are aimed at facilitating the effective reintegration of former prisoners into society. The paper also raises some questions that might be worth considering when evaluating the effectiveness of the said action programmes.

Keywords: *reintegration, resocialisation, crime prevention, the prevention of recidivism*